

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-106>

INSTITUTIONAL CONTENT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF INTEGRITY OF PROSECUTORS

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРОКУРОРІВ

Maksymenko N. V.

*External Postgraduate Student at the
Department of Constitutional and
Administrative Law,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Максименко Н. В.

*здобувач кафедри конституційного
та адміністративного права,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Під інститутами забезпечення доброчесності прокурорів слід розуміти як окремі правові інститути (комплекси норм), так і організаційні структури, спеціально призначені для підтримання доброчесності.

Ключовими правовими інститутами забезпечення доброчесності прокурорів є: інститут дисциплінарної відповідальності прокурорів, що визначає підстави дисциплінарних проступків (наприклад, невиконання службових обов'язків, вчинення дій, що порочать звання прокурора, систематичне порушення етики, розголошення таємниці, корупційні правопорушення тощо; інститут добору та оцінювання прокурорів (атестації); інститут декларування та фінансового контролю; інститут несумісності та вимог до поведінки поза службою; інститут заохочень та позитивної мотивації.

Чітке функціонування дисциплінарного механізму має критичне значення для забезпечення доброчесності, адже неминучість покарання за недоброчесну поведінку стимулює прокурорів дотримуватися високих стандартів. Водночас експерти звертають увагу на проблему: в Україні досі відсутнє єдине нормативне визначення поняття «дисциплінарний проступок прокурора», що породжує правову невизначеність і суб'єктивізм у застосуванні стягнень [1].

Після реформи 2019 року було реалізовано масштабну атестацію прокурорів, що фактично слугувала очищенню прокурорського корпусу. Цей процес передбачав тестування знань і професійних навичок, співбесіди, перевірку на доброчесність та відповідність критеріям професійної етики кандидатів. У результаті кадрового перезавантаження значна кількість старих прокурорів не пройшла атестацію і була звільнена, що підвищило середній рівень

добročесності тих, хто залишився. Нині Закон «Про прокуратуру» встановлює вимоги до кандидатів на посаду прокурора, серед яких – відсутність дискредитуючих факторів та відповідність високим морально-діловим якостям. Також діє Тренінговий центр прокурорів України, де під час підвищення кваліфікації прокурори зобов'язані вивчати правила прокурорської етики [2]. Ці положення інституціоналізують підтримку добročесності шляхом навчання та відбору кадрів.

Інститут декларування та фінансового контролю в системі публічної служби, зокрема в прокуратурі, становить самостійний комплекс адміністративно-правових норм і процедур, спрямованих на інституціоналізацію прозорості майнового стану носіїв публічної влади та мінімізацію корупційних ризиків. У теоретичному вимірі він є складовою ширшої архітектоніки антикорупційного комплаєнсу, де поєднуються імперативні приписи (обов'язок декларування), спеціальні превентивні режими (моніторинг способу життя, контроль конфлікту інтересів) та санкційні механізми (дисциплінарні, адміністративні, кримінально-правові наслідки). Його предметом виступають майнові та фінансові інтереси посадовця, а також фактичні обставини, здатні впливати на неупередженість та незалежність службових рішень.

Наділення прокурора статусно-правовим обов'язком щорічного подання декларації про доходи, активи та фінансові зобов'язання, а також окремої декларації добročесності, трансформує декларативну відкритість на рівень юридично значущого елементу публічної правосуб'єктності. Іншими словами, прозорість перестає бути «добровільною чеснотою» та перетворюється на нормативний стандарт поведінки, невід'ємний від самого права обіймати посаду прокурора. Така конструкція закріплює фідучіарний характер взаємин між державою, суспільством і посадовцем: довіра делегується за умови постійної звітності про приватні майнові інтереси, які потенційно можуть перетнутися з публічним мандатом.

Інститут декларування та фінансового контролю в системі публічної служби, зокрема в прокуратурі виконує такі функції: превентивну; інформаційно-просвітню; контрольно-верифікаційну (забезпечує можливість формального та змістовного контролю достовірності відомостей); евіденційну (створює доказову базу для юридичної оцінки фактів у дисциплінарних і судових процедурах); репутаційно-легітимізаційну (підсилює суспільну довіру до органів прокуратури шляхом інституційної публічності).

Методологічно інститут декларування та фінансового контролю в системі прокуратури спирається на принципи публічності, пропорційності, підзвітності та верифікованості даних, що процедурно

охоплює: періодичність подання (щорічність та оновлення при істотних змінах), вимоги до повноти й точності відомостей, перехресну перевірюваність даних через державні реєстри, а також баланс прав доступу (відкритість суспільно значущих відомостей) і захисту персональних даних, де окремим елементом є декларація доброчесності як інструмент самооцінювання відповідності етичним та правовим стандартам: вона надає можливість раннього виявлення операційних ризиків та слугує процедурною передумовою для внутрішніх перевірок [3, с. 145-150].

Системні зв'язки інституту вибудовуються у площині внутрішнього контролю (підрозділи внутрішньої безпеки, етичні процедури, службові розслідування) та зовнішнього нагляду (спеціалізований антикорупційний орган, дисциплінарні інституції, судовий перегляд). Юридичні факти у вигляді подання/неподання, подання недостовірних або неповних відомостей породжують правові наслідки, що варіюють від дисциплінарних стягнень до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Тим самим інститут декларування та фінансового контролю функціонує як ядро превентивної антикорупційної політики в прокуратурі, закріплюючи доброчесність не лише як аксіологічний орієнтир, а як правовий обов'язок, інтегрований у статус прокурора та забезпечений механізмами перевірки і санкціонування. Цей інститут (загалом частина антикорупційного законодавства) дозволяє виявляти невідповідність способу життя доходам, приховані активи, факти незаконного збагачення. Він тісно пов'язаний з діяльністю НАЗК та внутрішніх перевіряючих. По суті, регулярне декларування – це превентивний захід, що змушує прокурора підтримувати прозорість, а отже бути більш доброчесним або, принаймні, утримуватися від грубих порушень (оскільки вони можуть стати явними).

Література:

1. Костенко С.К. Дисциплінарна відповідальність прокурорів: національна практика та міжнародний досвід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2025 № 73. С. 112-115.
2. Тренінговий центр прокурорів України. URL.: <https://ptcu.gr.gov.ua/uk>
3. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні : навч. посібн. / Колектив авторів; за ред. В. М. Русіна та Б. С. Шулюк. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 214 с.